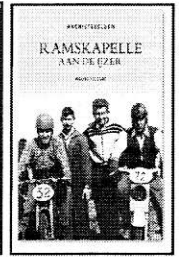
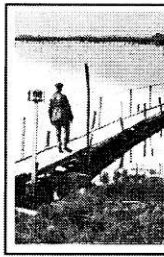
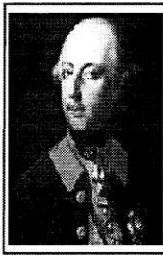

Elck zegg'het voorts

Nieuwpoortse archiefkrant

verschijnt viermaandelijks - jaargang 1 - nr.3 - juli 2009

Editoriaal

Dit derde nummer van de archiefkrant, sluit de eerste jaargang af. De redactie heeft een kleine greep genomen uit wat onze leden nog achter de hand houden.

Dank zij de logistieke steun van de Dienst voor Cultuur te Nieuwpoort konden wij deze uitgave gratis aanbieden. Het stadsbestuur was bereid ons de kans te gunnen van een proefjaar.

Wij hebben de ambitie de uitgave van volgende jaargangen naar vormgeving te verbeteren en het volume uit te breiden.

F. Lox heeft de teksten verwerkt en W. Lelièvre stond in voor de vormgeving en de illustraties. S. De Vriendt en M.J. De Man waren onze kritische lezers. Nogal wat lezers hebben ons in de afgelopen maanden aangemoedigd ...

In dit nummer leest u hoe er ook in 1781 ook een verschil was tussen wat in de pers verscheen en wat ter plaatse werd waargenomen. Wij vonden een paar brieven van Nieuwpoortse onfortuinlijke soldaten in het leger van Napoleon.

Het verbaast ons niet, dat zelfs in Nieuwpoort misvattingen bestaan over de ware toedracht bij de inundatie in oktober 1914, als boeken over dat onderwerp wel eens de bal mislaan.

H. Boydens vond reeds in de tijd van de jumelage tussen Nieuwpoort met Dudenhofen, dat er twee eeuwen vroeger een gezin uit die regio naar Nieuwpoort is uitgeweken. Ze lieten heel wat DNA-fragmentjes na bij tientallen families.

Dank zij het studiewerk van G. Dalle (+) kwamen wij erachter dat nogal wat zeer bemiddelde "geuzen" uit Nieuwpoort door politieke omstandigheden, hun bezit verloren. L. Filliaert bracht een van onze kunstenaars onder de aandacht : Gustaaf Buffel.

In een derde deel van François-Louis de Brauwere als Eerste Raadspensionaris uit 1773 lezen we

verder, hoe deze telg uit een belangrijk geslacht, onze stad verder wist te beschrijven ... zoals dat vandaag zou gebeuren door de diensten voor Toerisme en/of Cultuur.

G. Demerre

Ach, die gazetten toch !

Het bezoek van keizer Jozef II aan Nieuwpoort.
In de 'Maandelijksche Nederlandsche Mercurius' van 1781 lezen we daarover:

"Die Monarch ontving de Magistraat, door welke Hij bij monde van den Heer Burgemeester de Brouwere gecomplimenteerd wierd, met zeer veel goedheid en deedt denzelven verscheiden oordeelkundige vragen over de Haven, de Vischvangst, den Koophandel, de Fabryken... Vervolgens gaf Zijne Majesteit gehoor aan de Geestelijkheid en andere personen van rang, gelijk ook aan den Heer Detert, Directeur van onze Geneverstokerije, dien Hij verguynde zijne Genever op de tafel te presenteren en dezelfde proefde, het welk des te vleijender was, omdat men verzekerd, dat zijne Keizerlijke Majesteit nooit Wijn, Bier of eenige Liqueren hoe genaamd, gebruikt. De Monarch ging vervolgens te voet naar de Branderij van den Heer Detert, die de eer had naast den Keizer te gaan, en na aldaar alles bezigtigd te hebben, betuigde die vorst deszelfs hoogste genoeg."

Jan Baptist Rybens schrijft in zijn kroniek daar enigszins anders over.

Nadat de vorst in Veurne had gelogeerd, was hij op 23 mei 1781 's morgens in de vroegte naar Duinkerke getrokken, incognito. Hij vroeg er aan een burger - Antonius Devenez - hem de scheepstimmerwerf te tonen en het 'park van de marrine'. Aan de stadspoort gekomen herkent een soldaat hem. Die

presenteert hem zijn geweer. De vorst geeft hem twee dukaten opdat hij alles stil zou houden ...

Daarop verlaat Jozef II met zijn koets de stad en langs het strand rijdt hij naar Nieuwpoort. Hij komt daar aan omstreeks één uur. Hij stapt af aan de 'Chasse Royale' en eet daar wat.

Hij wordt begroet door de magistraat en de geestelijkheid en begeeft zich naar de geneverstokerij.

In het gezelschap van Basile Van den Abeele laat hij zich de vesten van de stad tonen. Aan het 'Brugse sas' ['s Gravensas van de Brugse vaart] stapt hij in een klaarliggende boot. Hij gooit het kussen opzij dat er lag en gaat zo op de bank zitten, terwijl vier schippers de haven uitroeien. Hij was er vergezeld door de heer Van den Abeele, 'ingenieur der stad', terwijl de magistraat hem volgde in een andere boot.

Teruggekeerd bij het Brugse sas, nam hij afscheid van de magistraat en gaf aan elk van de schippers een goudstuk. Van daar vertrok hij naar Oostende, waar hij wel twee dagen zou verblijven.

G. Demerre.

Geschiedenis

Soldaten in Napoleons leger

Petrus Franciscus VERBANCK was geboren in Oostduinkerke op 11 april 1791 als zoon van Franciscus Joannes (1761-1839) en Suzanna Josephina EVERAERT (1764-1850).

Petrus huwde op 28 augustus 1826 te Oostduinkerke met Maria Jacoba MARRANNES (1797- 1856 Adinkerke) . Hij stierf in Adinkerke op 19 januari 1871.

Hij schrijft van op zijn schip in Holland.....

*a Monsieur frans verbant tot oostduinkerke de partement Lalijs a nieuporte
Medemblik dezen 9en Meije 1812*

Seer beminden vaeder ende moeder,

*jk Laete u lieden weten als dat jk desen brief ontfangen hebbe met het certificat daer in den sevensten van Meije Ende den commondant heeft Mij goede antwoorde gegeven jk beijsen dat jk die permissie wel sal hebben om te moegen komen voor Eenigen tijd naer huijs maer door het vertrekken sal het misschien wel Een maend of twee sijn heer jk sal komen want jk moet naer amsterdam vertreken geheele gou misschien al van op het laste van Meije Ende daerom vraege lk ulieden hoe het al gaet met ulieden waer mede jk blijve U.E. Dienaere
pieter verbant*

Daer is mijn adres a monsieur pierre verbant a boorden amerael de ruijter tot Medemblik jn Holland.

Angelus RUDOLF was net uitgevaren en werd al krijgsgevangen gemaakt. Vanuit Chatham, de Engelse oorlogshaven aan de monding van de Theems, schreef hij een brief aan zijn vrouw.

Hij was in Lo geboren op 11 september 1775 als zoon van Jan Rudolf uit Breda en Rosa CLAEYS uit Lo. Hij huwde op 5 juni 1795 te Nieuwpoort met Maria Jacoba VERBANCK, geboren in Oostduinkerke op 21 juli 1760 en overleden te Nieuwpoort op 7 november 1795. [Ze was de tante van Pieter VERBANCK, hierboven ...]

Hij hertrouwde op 5 juli 1796 te Nieuwpoort met Joanna VAN CUYL, in Nieuwpoort geboren op 8 februari 1768 en daar overleden op 8 januari 1832.

Er werd een zoon geboren op 12 maart 1797 : Pierre J.L. RUDOLF. Een andere zoon heette ook Ange.

Bij de bevolkingstelling van 1814 woonde het vissersgezin in de Recollettenstraat nr. 2. Angelus Rudolf overleed op 1 maart 1824. Zijn zoon was ook visser.

*A Madame Jeanne van cule restans a Nieuport En Flandre A Nieuport
Chattam uijt ponton canada 14 januari 1813*

Mijn seer bemijnde vrouwe,

*Jck laet ul weten den staedt van mijne goede Gezontheydt godt lof van sijne goede gratie Ende jck verhoppen van ul En onse sonne het selve waere het anders het soude mijn groete piene doen om te hooren vorders laet jck ul weten bemijnde vrouwe als dat wij genomen sijn den 29 van dessember savons ten 10 hueren van Een Brick hij heeft onse groote maest over Bort geschoeten En Een man Doodt en Een gequest aen sijn harmen maer het En is niet, het is een portegis die doodt geschoeten is Bemijnde vrouwe het is ongeluckigh voor ons dat jck soo gauwe genomen gewest hebben maer wij kunnen daer niet Doen wij moeten passentie te gaere nemen.
Daer mede Eijndig van schrijven maer niet van ul te Bemijnnen. Daer mede Blijvenb jck ul bemijnde man.*

Angelus Rodolf

Napoleons leger had toen een dieptepunt. Na de aftocht vanuit Rusland (1812) wou de keizer een nieuw leger uitrusten. De invasieplannen voor Engeland had hij al lang opgeborgen. In enkele Noord-Duitse steden wou hij de garnizoenen versterken. Misschien was Angelus Rudolf daarnaar op weg ...

J. Van Bakel, Vlaamse soldatenbrieven uit de Napoleonische tijd, Brugge, 1977.

Dank aan Joeri Stekelorum voor de genealogie.

G. Demerre

Over de inundatie te Nieuwpoort in oktober 1914

In de media slaagt men er dikwijls niet eens in, om zonder de feiten te verdraaien, zo'n historisch evenement te beschrijven. Hoe kan het ook anders als auteurs, soms met gezag, er niet in slagen hun feiten af te stemmen op het recentste historisch onderzoek.

Professor H. Bernard van de Koninklijke Militaire School heeft generaties aspirant-officieren vrij nauwgezet onderricht. Zijn cursus (1956) doorstaat nog altijd goed de historische kritiek. Jos Vols heeft bij "Bachten de Kupe" een bevattelijke brochure geschreven die de techniek zelf, zeer helder heeft beschreven. Paul Van Pul in zijn "Oktober 1914" van 2004 werkte nog nauwkeuriger, met nog meer bronnenmateriaal.

Omdat het een operatie is geweest, in precaire omstandigheden, waarbij zoveel mensen betrokken waren... had het algehele plan vele "vaders". Het is zelfs moeilijk het geheel beknopt te omschrijven (zoals dat dikwijls gebeurt in een tekst) zonder vergissingen erin te laten...

Wij deden een steekproef op de boekenplank van een bibliotheek. Wat in de citaten is onderstreept en gevolgd door (sic) doorstaat de historische kritiek niet.

R. Christens & K. De Clercq, Frontleven 14/18, Tielt, 1987.

p. 17...Op advies van Karel Cogge, sluisopzichter (sic), werd op 28 oktober(sic) Veurne-Sas(sic) geopend.

L. Schepens, 14/18 Een oorlog in Vlaanderen, Tielt, 1984.

p.21...sluismeester G. Dingens en zijn personeel (sic)...na er de militairen herhaaldelijk (sic) op gewezen te hebben dat de streek onder water kon worden gezet, mits het dichtten van de watergangen onder de spoorwegberm...

S. de Schaepdrijver, De Grote Oorlog, A'dam/Antwerpen, 1997.

p. 101... jurist Emeric Feys kwam met het idee en er werd advies gevraagd aan sluiswachter(sic) Karel Cogge die op 28 oktober(sic) het Veurne-sas(sic) opende. De dag daarna voer de oude schipper Hendrik Geeraert tegen acht uur in de avond in een roeiboortje(sic) de IJzer af (sic) om de in de struiken verborgen sluizen(sic) van de Noordvaart open te zetten...

J. Keegan, De Eerste Wereldoorlog 1914-1918, Leuven 2000 / vert. van The First World War, Londen, 1998.

p. 148...tot koning Albert op 27 oktober (sic)besloot de sluizen aan de monding van de IJzer(sic) te openen...

cit. uit C. Cruttwell, A History of the Great War, Oxford, 1936.

W. Groom, Storm over Vlaanderen. Triomf en tragedie aan het Westelijk front 1914-1918, Leuven 2003 / vert. van A Storm in Flanders, The Ypres Salient 1914-1918. Tragedy and Triumph on the Western Front, New York, 2002.

p. 63...ondertussen wordt op bevel van de Belgische koning de waterkeringen aan de mondning van de IJzer geopend(sic) en de sluisdeuren bij Nieuwpoort met dynamiet opgeblazen (sic)...

L. De Vos, De Eerste Wereldoorlog, Davidsfonds Leuven, 2003, 5de herziene editie.

(Vergeleken met de 1ste editie zijn enkele storende fouten eruit gehaald !)

P. Barton, De Slagvelden van WERELDOORLOG I, uitg. Lannoo, Tielt, 2005.

p. 27 (de duinen) vormen een indrukwekkende kilometers(sic) brede strook zand met duinen van soms wel vijftig (sic) meter hoog.

p. 69... na discussies met Geeraert (sic) kwam bij Nuyten ineens het idee op...

p. 70... oude sluiswachter (sic) Cogge...het water kon achter de stad langs door het allang in onbruik(sic) geraakte kanaal Veurne-Ambacht (sic) via een hevel onder het nieuw kanaal (sic) naar de polder afgevoerd worden...

... weigerde de sluis koppig open te gaan (sic), alleen de integraal (?) sluizen gaven mee.

... (de Belgen) gingen de Noordwatering bestormen (?)...

Voor deze laatste auteur geldt in enkele gevallen de verontschuldiging, dat de Nederlandse vertalers, de inhoud van de tekst soms niet begrepen hebben.

Ook op internet geraken citeringen verzeild, die mogen gecorrigeerd worden! "Alles kan beter" en dat geldt ook voor steller dezes.

G. Demerre

Grasduinen in het archief

Van het zeventiende knoosp gat zeker?

Of nog: "Jawel, langs Adam en Eva". Zo zou het antwoord klinken, vroeg je aan twee willekeurige Nieuwpoortenaars of ze met elkaar verwant zijn.

3 En nochtans! Eén druppeltje bloed, zij het zelfs

Duits bloed kon er wel voor zorgen dat we niet zo ver in de tijd moeten terugkeren.

Het doopregister te Babenhausen, in Hesens-Duitsland, vermeldt op bladzijde 143 de geboorte van ene Petrus HAMM in 1737. Eens volwassen trouwt Petrus met Catharina GERVELDIN en krijgt met haar twee dochters: Cunigundis (1771) en Frederica (1775). Maar moeder Catharina sterft weldra en Petrus hertrouwt met de 15-jaar jongere Maria Christina HEUSS.

Wat bewoog Petrus om met zijn gezin plots naar Vlaanderen uit te wijken? Er was geen sprake van grote emigraties rond die tijd, zo blijkt. Volgde hij of diende hij in het Oostenrijkse leger? Nergens een aanwijzing in "militaire" zin. Bovendien is hij reeds tegen de vijftig jaar, en vermeld als dagloner. Redenen van godsdienstige aard? Of werd de druk van de oorlogslasten, door de nieuwe graven van Hesen-Kassel opgelegd, te zwaar en leek Vlaanderen voor hem het beloofde land?

Petrus HAMM en familie moeten zowat 1785 te Nieuwpoort aangeland zijn, en eenmaal gesteld en ingeburgerd, trok het lutheraans-calvinistisch gezin naar de Onze-Lieve-Vrouwekerk, waar vicaris Van Uytfanck op 2 oktober 1789 met welbehagen en in het latijn, in zijn doopregister noteerde dat Petrus HAMM, Maria Heuss en hun dochters Cunigundis en Frederica de ketterij afzwoeren, uit de ban werden ontslagen en toegang tot de sacramenten kregen. Met hun kinderen hadden ze eigenlijk niet veel geluk. Te Nieuwpoort kwamen er nog drie bij: Petrus, in 1788, maar die in het kraambed stierf; Antonius, in 1789, die in 1810 als matroos inscheepte op het kaperschip "le poisson volant", maar enkele maanden later door de havencommissaris van Duinkerke als verdronken gemeld werd; tenslotte Henricus, in 1791, die in het hospitaal stierf, nog geen 15 jaar oud.

Hiermee is elke kans op verdere mannelijke afstamming verkeken. Bovendien verdwijnt Frederica met de noorderzon zonder enig spoor na te laten.

Cunigundis staat er dus alleen voor om dat bloeddruppeltje, dat gen-tje, door te geven. Op 8 maart 1791 geeft zij haar jawoord aan Philippus ALLAERT, en hoewel een zeer productief paar, worden meerdere van hun kinderen zelfs niet één jaar oud; slechts drie bereiken de volwassenheid.

En van hieruit zal het openvloeien als een olievlek:
- Victoria huwt Dominicus COCQUYT, en hun zoon Marcellinus presteert het met zijn vrouw Maria DE COSTER elf afstammelingen te produceren, wat leidt tot de verrijking met volgende namen: VAN PAE-MELE, VEREYCKEN, DEBRUYNE, VERPLANCKE,

VANTROYEN, VERHAEGHE, VANDAELE.

- Anna Maria die Victorinus VAN EEGRO huwt; en via hun dochter Anna Maria wordt het een profusie met BLOMME, CALCOEN, AESAERT, BERTIER, MONTENY, HAMERS, VERSTRAETE, VANDEVELDE, VANDECASTEELE, VANHASSEL, ZWART-VAEGHER, PROVOOST, RYSSEN, DEPOORTER, VANDEPLASSCHE, VAN ARENDT, VANBAVINCKHOVE, PEERE, BILLAU.

- Petrus bracht zijn steentje bij met Maria IENISE, en voegde er nog aan toe: DUMONT, VANDENBUSSCHE, SANDYCK, NASSEL, DEPUYDT, GERYL, MYCKE, DEBEER, VANPARYS, TRATSAERT, VAN HOOREN. En dit is nog geen einde. Allemaal familie met een identiek DNA-fragmentje van Petrus Hamm.

En was het nu louter toeval, hadden de genen er mee te maken of had de telepathie er een hand in? In 1975 gaan Nieuwpoort en Dudenhofen jumelelen. Dudenhofen ligt nog geen 10 kilometer verwijderd van buurgemeente Babenhausen, en destijds behoorde Dudenhofen zelfs tot het kanton Babenhausen. Tijdens de dertigjarige oorlog (1618-1648) brandde Dudenhofen volledig uit en alle inwoners gingen zich veilig nestelen binnen de vestingsmuren van Babenhausen.

Zit de kans er dan niet in dat misschien ook de voorvaders HAMM uit Dudenhofen stamden, en dat bijgevolg de verbroedering op dit ogenblik niet de 30 jaar overtreft, maar reeds de 235 jaar nadert?

H. Boydens

Rijke geuzen uit Nieuwpoort?

De naam geus moet hier natuurlijk begrepen worden als iemand die ofwel hervormingsgezind was, zich kon permitteren onafhankelijk te zijn, het slachtoffer was van verklikking, na-ijver opwekte of opportunistisch zich liet meedrijven op de revolutionaire sfeer. Die periode waarover het hier gaat brak aan omstreeks 1566 en kende een wending rond 1583, toen geviseerde personen de keuze hadden: zich loyaal opstellen of vertrekken. Wie veroordeeld was of gevlucht verloor zijn bezit.

Paul Vandewalle (1975) noteerde en commentarieerde de confisquatierekeningen van de Kasselrij Veurne van die onfortuinlijke eigenaars. Bij enkelen staan gegevens omtrent hun herkomst. Wij probeerden hun namen of naamgenoten uit Nieuwpoort te situeren, aan de hand van de studie van Godgaf Dalle (1987) over onze stad van 1576 tot 1601.

Hierbij zitten we met beperkingen, want Vandewalle heeft in hoofdzaak dossiers van de Kasselrij behan-

deld waarbij Veurne-stad en Nieuwpoort niet rechtstreeks aan de orde kwamen.

De lijst van Dalle gaat uitsluitend over eigenaars en bewoners van huizen en percelen binnen de stadsmuren van Nieuwpoort over een periode die de momentopname van de lijst van Vandewalle insluit.

Een confiscatielijst van 1568 heeft het dan over 97 personen uit de diverse dorpen van de Kasselrij Veurne met opgave van grond-, huis- en/of molenbezit.

Op 28 september 1569 riep Jan vanden Boomgaerde, stadhouder en hoogbaljuw van Veurne, enkele hoofdmannen van de landelijke dorpen bij elkaar, opdat zij zouden bevestigen of 73 veroordeelde personen wel degelijk bezitloos waren.

In een attest van 6 april 1570 staan 13 personen - bezitloos verklaard - die in december 1566 ofwel werden terechtgesteld, zwaar gestraft of verbannen. Het is eerder in de rekening 1583-84 dat wij namen terugvonden die merkwaardig genoeg óók in de lijsten van Dalle voorkwamen. Sommige rebellen waren ofwel terechtgesteld, verhuisd of gevlucht. De gronden waren blijkbaar allemaal in de Kasselrij Veurne aangetroffen.

Pieter Aernoudt had een eigendom in de Kokstraat waar A. Dehaese in woonde. Zijn weduwe staat bij de geconfisqueerden van 'renten' in 1583. Pieter wordt aangeduid als een rebel.

Thomas Aernoudt woonde in 1576 in "De Zee-meeuw", eigendom van Mathys Vancoudenberghe maar bezat ook "het Dobbelcruys" ernaast. Deze huizen stonden op de hoek van de Copingstraet-oost en het Dwersstraetje (oosthoek Kaai-Valkestraat). Hij werd voor 1,86 ha geconfisqueerd.

Pieter Bolle woonde in 1576 in een huis van Jan Maerten in de Marktstraat. In 1579 had hij een huis gekocht van O. Vandewatere ook in de Marktstraat. Hij werd in 1583 te Lo geconfisqueerd voor een huis.

Pieter Bollengier uit Nieuwpoort werd in 1583 geconfisqueerd voor 17,35 ha.

Jan Canen verkocht in 1573 een hoekhuis aan de Markt en de Pottmerkt (Potterstraat). In 1583 werd hij voor 9,69 ha grond geconfisqueerd.

Antoon Choquaert uit Nieuwpoort werd in 1583 voor 8,63 ha grond geconfisqueerd.

Christiaan Coolen woonde in 1576 op de hoek van de Kleine Klekerstraete (Ankerstraat) en de Kokstraat in een huis van Bartholomeus Robijn. In 1583 werd hij geconfisqueerd voor 4,54 ha als rebel.

Omaer Coolen was in 1576 eigenaar van twee huizen naast elkaar in de Langestraat

Het eerste was bewoond door weduwe W. Clou en het hoekhuis door baljuw Octaaf Declercq. Omaer werd aangehouden in Oostende in 1583 en voor 19,08 ha grond geconfisqueerd.

Gillis Danerice (Danarijn) woonde in 1576 in "het Inghelsche Schilt" op de westhoek van de Langestraat met de Copingestraet (Valkestraat). In 1583 werd hij als rebel geconfisqueerd voor 3,05 ha grond.

Jacob Deboodt was eigenaar in 1576 van "De Pelikaan" in de Kokstraat. In Brugge werd hij aangehouden in 1583 en geconfisqueerd voor 28,63 ha grond.

Joos De Cremer uit Nieuwpoort werd in 1583 voor 0,45 ha geconfisqueerd.

Jan Depoorter had drie huizen in eigendom in 1576: twee in de Keernemelkstraet (Duinkerkestraat) en een in de Mandemakersstraet (Schipstraat), waar hij woonde. Hij was zeker uit Nieuwpoort en werd in 1583 voor 9,09 ha grond geconfisqueerd.

Pieter Dierycxss (Diericxsuene) had in 1576 twee huizen in eigendom, beide in de Sinte Mariastraat (Recollettenstraat). Hij werd als rebel aangeduid en voor 6,13 ha grond geconfisqueerd in 1583.

Klaas (Nicolaas)Herrewijn woonde in een hoekhuis van Frans Pelgrim in 1576 in de Handwerkersstraet (Kerkstraat). Hij werd als rebel aangeduid in 1583 en voor 8,18 ha geconfisqueerd.

Victor Jaecx (Jacx) woonde in een hoekhuis van de Langestraat met Kokstraat (oost) en had nog een vervallen huis in eigendom in 1576. Hij had in 1573 en in 1578 nog twee andere huizen verkocht. Hij werd in 1583 aangetroffen in Zeeland en voor 7,87 ha geconfisqueerd.

Jan Loy (Louis) was in 1576 pachter van een huis eigendom van Joos Vanslype in de Craenstraet (Oostendestraat). Mr. Jan Louis werd in 1583 voor 13,63 ha geconfisqueerd.

Frans van Meerbeke woonde in 1576 in de Ger-naertstraet (Kaaistraat). Zou dat de Heer van Meerbeke kunnen zijn die voor 1,81 ha geconfisqueerd werd in 1583?

Jacob Rabaut huurde in 1576 "St. Franchois" van Roeland van Stapele in de Craenstraet (Oostendestraat). Hij werd als rebel betiteld en geconfisqueerd in 1583 voor 9,08 ha.

Jan Vandermeersch was in 1576 eigenaar van "De Keysere", net gekocht aan Joos van de Broucke, in de Marktstraat. Zou het dezelfde geweest zijn die in 1583 in Ieper werd aangehouden?

Jan Willems was eigenaar van een huis in 1576, waar Jan Herrewijn in woonde, in de Noordstraet (Ieperstraat). De weduwe van Jan Willems werd in 1583 voor 3,18 ha geconfisqueerd.

Onze opsomming en toetsing aan de Nieuwpoortse eigenaars, moet met de nodige reserve gelezen worden. Het ging over 373 eigenaars uit de kasselrij Veurne die wij confronteerden met 975 personen die eigenaar of bewoner waren van Nieuwpoort in dezelfde periode.

Van drie personen zijn we zéker, omwille van de gegevens door Vandewalle aangebracht, maar er zijn nog 17 namen die gelijkluidend zijn. De grondeigenaars zijn niet van de kleinsten in tegenstelling tot het besluit dat Vandewalle trekt.

Hij stelt dat de rebellen ofwel bezitloos (62%) waren of in meerderheid tot de kleine eigenaars behoorden! Maar hij heeft zelf voorgerekend dat 40% van alle eigenaars meer dan 5 ha bezat. Het gemiddelde bezit van de vermoedelijke Nieuwpoortenaars lag rond de 9 ha... toch geen kleintjes!

G. Demerre

Onze Kunstenaars

Gustaaf Buffel

In 1974, nu reeds 35 jaar terug, bracht de Stad Nieuwpoort op passende wijze hulde aan kunstschilder Gustaaf 'Staf' Buffel. Op initiatief van de pas in 1973 opgerichte Culturele Raad, werd tijdens de Culturele veertiendaagse een vierdaagse retrospectieve opgezet in de stedelijke feestzaal van de vismijn. Op 17,18,19 en 20 oktober werden 56 werken van Staf Buffel geconfronteerd met werk van 9 hedendaagse kunstenaars die in 'spiegelbeeld' ook 56 werken samenbrachten. Een originele hulde!

De catalogus, 8 bladzijden losbladig gekopieerd, biedt ons vandaag een bescheiden overzicht van het omvangrijke oeuvre van deze talentvolle kunstschilder. Zijn werk siert vandaag nog heel wat Nieuwpoortse interieurs. Zijn kunst blijft ons verrassen en verdient een eervolle plaats in ons Nieuwpoortse erfgoed.

Gustaaf Buffel werd geboren te Lo op 2 september 1886. Zijn ouders vestigden zich enige tijd later te Nieuwpoort. De jonge Buffel groeide er op in een groot gezin en liep school in het St.-Bernardus-

college. Zijn vrije tijd bracht hij door op het kerkplein, dicht bij het ouderlijke huis. Hij ontdekte er het kleurenspeel van de seizoenen en kwam er in contact met de vele schilders die de vele pittoreske hoekjes van het IJzer-stadje op doek vastlegden. Wellicht zal zijn schildersroeping hier aangewakkerd zijn. Het tekenen liet hem nu niet meer los en hij droomde ervan om kunstschilder te worden. De vroegtijdige dood van zijn vader doorkruiste deze plannen. Hij volgde een opleiding als decoratieschilder en vestigde zich met succes als zelfstandige in Nieuwpoort.

De ziel van het kunstenaarsbestaan bleef echter op de deur kloppen. Net zoals vele jongelingen engageerde hij zich in het plaatselijke vooroorlogse katholieke Vlaamse verenigingsleven. Hij speelde toneel in de St.-Bernardusgilde en was actief in de oud-leerlingenbond van het college. Het werd een tijd van vriendschappen, duurzame engagementen en... immer nuttige contacten.

Het bestuur van de oud-leerlingenbond mocht immers na de voordrachten samen met de voordrachtgevers de avondlijke rust opzoeken bij pastoor Jules Vermeulen. De discussies werden er, bij een glas voortreffelijke wijn, voortgezet en de talentvolle jongeren werden er uitgedaagd om hun engagement in daden om te zetten. Zo mocht Buffel in 1913 voor Edward Vermeulen, broer van de pastoor, de illustraties verzorgen van de roman 'Caïns zonde'. In diezelfde periode verluchtte hij ook 'Van Boeren en Boerendoeningen', een bundel verhalen in de reeks 'Duimpjesuitgave' van Delille.

Het werd geen echt succes. De zwart-wit tekeningen misten kracht en dwongen hem in de leer te gaan bij Flori Aerts, de Brugse academieleraar. De lessen misten hun doel niet en eind 1913 mochten de tekeningen bij de novelle 's Levens winter' van zijn vriend Juul Filliaert (verschenen in "Ons Volk Ontwaakt") op meer bijval rekenen.

De eerste wereldoorlog brak alle toekomstperspectieven en via De Panne kwam hij met zijn familie in Engeland terecht. Het werd een harde tijd. De oorlogsverplichtingen, hij werkte er o.a. in een munitiefabriek, en de zorg voor de familie plaatsten zijn artistieke streven op een laag pitje.

Zijn terugkeer uit ballingschap wakkerde echter vlug de creativiteit aan. Hij doorkruiste de 'Verwoeste Gewesten' en maakte in houtskool een reeks tekeningen van het kapotgeschoten landschap. In 1919 bood hij de Stad Nieuwpoort de reeks te koop aan. De Gemeenteraad gaf echter een negatief advies. (enkele van deze tekeningen bevinden zich nu in het museum van de IJzertoren te Diksmuide)

Opnieuw trok Buffel richting Brugge om zich bij te

scholen. Kunstschilder Georges De Sloovere kon hem ervan overtuigen om het schilderspalet op te nemen. Het werken met olieverf, het ontdekken van kleur en dimensie, bracht hem vanaf nu in nauw contact met de omgeving die hem zou inspireren tot zijn ware schildersroeping. Vanaf 1922 worden de duinen en de zee zijn favoriete thema's. Op onnavolgbare wijze wist hij de lichtinval op het zand, het helmgras, de woeste Noordzeegolven en het ruwe wolkenspel vast te leggen. De toeschouwer stond nu oog in oog met de volheid van de natuur, het stilzwijgend meesterschap van de seizoenen en de immer aanwezige macht van de natuurelementen.

Tot 1941 vestigde hij zich samen met zijn gezin in de Marktstraat waar hij een winkel uitbaatte met schildersbenodigdheden. Hij had er een ruim atelier waar hij regelmatig zijn werken tentoonstelde.

De natuur bleef zijn eerste grote liefde maar ook in de portretkunst kon Buffel zijn personages raak typeren. De portretten van Karel Loppens, de broers Juul, Karel en Frans Filliaert raakten de volheid van hun karakter maar bleven toch zorgen voor een zekere afstand tussen de schilder en de geportretteerde.

Buffel was tijdens het interbellum tevens actief in het Nieuwpoortse verenigingsleven. In 1928 werd hij ondervoorzitter van het heropgerichte Davidsfonds en in 1937 werd hij voorzitter van de oud-leerlingenbond van het St.-Bernarduscollege.

In het tijdschrift van de oud-leerlingenbond, de St.-Bernardusschakel, schreef Cyriel Verschaeve een uitvoerige beschouwing over het werk van Staf Buffel. (2e jaargang nr.3, december 1938) In zijn typische woordenvloed kon de kapelaan uit Alveringem zijn bewondering kwijt voor het kleurenspeel van Buffel. Het essay werd later opgenomen in het Verzameld werk van Verschaeve.

Buffel vestigde zich in 1941 te Kessel-Lo, nabij Leuven. Hij bleef er schilderen. Het Kempense landschap met zijn kleurige heidevelden vormden nu nieuwe thema's, maar de kust bleef ook in het Leuvense zijn kunstenaarsziel beroeren. Op 15 september 1941 besloot hij in een brief aan Juul Filliaert: '... Wat ge vroeger schreeft dat de herinnering aan de streek zou blijven nawerken blijkt waar, dat ik de zee niet kan vergeten is te zien aan 'n aantal zeestukken welke ik hier in de laatste tijd miek'.

Na de oorlog maakte hij diverse studiereizen om ook in het buitenland – in Engeland, Noorwegen, Frankrijk – de karakteristieke eigenheid van het landschap

in volle detail weer te geven. Opvallend is hierbij dat ook hier op de meeste doeken de zee en zijn onmiddellijke omgeving steeds een hoofdrol spelen.

Toch kunnen we stellen dat in zijn latere werk de kracht van de uitdrukking ontbrak. De pracht van het landschap bleef een constante gedrevenheid, maar de jaren brachten afstand tussen visie en uitvoering. Staf Buffel stierf te Kessel-Lo op 6 juli 1972.

Vandaag, 35 jaar na de laatste retrospectieve, blijven we met bewondering stilstaan bij het waardevolle oeuvre van deze Nieuwpoortse schilder. Het werk van Staf Buffel heeft zijn generatie overleefd en verdient straks een blijvende hulde. Het culturele leven mag deze oproep alvast als een opdracht beschouwen.

L. Filliaert

Letterlijk

Lyste van alle de remarquable plaetsen sikh bevindende onder het ressort en jurisdictie der stad Nieuwpoort

Derde en laatste deel van een merkwaardig document opgemaakt en ondertekend in het jaar 1773 door Eerste Raadpensionaris en griffier François-Louis de Brauwere (1733-1811).

7- Wat voordere bevint sikh oock gefortifieert den grooten vierboet torn der haven van Nieuport, den welcken, ghelyck oock den cleenen vierboet torn deser haven staende in het fort by t'volgende ar(tikel) gementioneert beyde gebouwt syn ten jaere 1284, door Guido Grave van Vlaenderen, hebbende elcken toren eene wooninghe voor de vierboeters ofte boutefeux synde gepensioneerde persoonen, die inde donckere nachten aldaer geduerigh stocken ende branden vieren van stroo en riet om de schepen in zee te lichten, ende te thoonen den inganck der haven van Nieuwport aen wie daer over is toegeEygent het volgende oudt destichum:

Clara phare et portu puppes Statione receptas
Sed lego, Errantes per mare luce rego.

(*Verlicht jij maar Pharos de schepen die in de haven zijn aangemeerd. Maar ik leid en richt met licht de schepen die over zee zwalpen.*)

8- Wat voordere altyt van westen d'haven ende onder de jurisdictie van Nieuport bevindt sig het fort de vierboete t'welcke tot defentie vande stadt en d'have, van Nieuport men oock meent gebouwt te wesen door den geseyden grave Guido ten jaere 1284 met den cleenen vierboet toren daer in te be-

vinden als in het voor gaende ar(tikel)le gheseyt. Dit Fort heeft onderstaen diveersche belegeringen de leste ten jaere 1745 als wanneer het den 8en september 1745 door de franschen is ingenomen. 9- Van t'geseyde fort gaet men naer de zee ende de duynen, ende tusschen de duynen ende de prochie van Oostduynkercke is geleghen de landstrecke genaemt de Nieuwryde ofte vloetgaete, hebbende Margariete Gravinnen van Vlaenderen ten Jaere 1246 onder de jurisdictie van Nieuport ghestelt, de landen ende inwoonders van t'selve vloetgaete ofte nieuwryde.

10- Inde prochie van Oostduynkercke is geleghen een stuck landt synde van de jurisdictie ende de Justitieplaetse anders geseyt het galghenstuck der stadt Nieuport.

11- Voorders in het schependom van Nieuport loopende met eenen halven circle lancxs de stadt van westen de haeven tot aen het nieuw bedelf van d'Ipervaert, ende paelende jegens de casselerye van Veurne bevindt sigh, boven de diveersche Landen ende hovenier hoven, den oostsluys der Waeteringhe van Veurne oock onder de jurisdictie van Nieuport dienende insgelycx tot suatie der waeters van Veurne ambacht in d'haven van Nieuport beoosten de stadt.

12- Ontrent den geseijden oostsluys, bevindt sig noort oost vande stadt t'eynden het geseide nieuw bedelf het zas genaemt het Iperzas t'gone ten jaere 1643 door die van Ipre is nieuwe ghebawwt, lossende in d'haven van Nieuport de waeters commende van Ipre lanxs den Iperleet ende riviere den Iseren geseyt d'Ipervaert tot aen stijle geseyt duyvelshorn geleghen een alve muyle van Nieuport, ende van daer in het geseide Nieuwbedelf tot int gemelde zas ende haven.

Het geseide Style geseyt duyvelshorn gelegen een alve myle van Nieuport heeft eertyts oock geweest eene fortesse die oock deffrente belegeringen heeft onderstaen.

13- Benoorden ende inde Fortificatien der stadt Nieuport is gebawwt het provintiezas geseyt het Brughsche zas t'gone is lossende inde gheseyde haven van Nieuport de waeters commende lancxs den Brugschen vaert, Emmers het Nieuwghedelf van Plasschendaele tot in het selve Brughsche zas ende d'haven van Nieuport.

14- Voorders bevindt sigh onder de Jurisdictie van Nieuport geinclaveert in het Vrye en Veurne ambacht het fort geseyt Nieuwendamme met syne fortificatien appendentien ende dependentien gebawwt tot deffentie een versterckinge der stadt Nieuport, hebbende eene sluyse tot helpen lossen de waeters toecommende vande reviere den Iseren lancxs de haven creke loopende tusschen het geseide Iser-

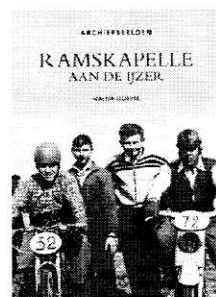
zas en Brughsche zas in d'haven van Nieuport. T'selve Fort van Nieuwendamme eertyts seer wel bebawwt met een kercke, gouvernements huys en corps de casernes heeft oock onderstaen diveersche belegeringen ende is ten jaere 1745 oock met de stadt aende Franschen overgegaen tot den 8en Febre 1749, wanneer de stadt Nieuport met syn fortten ressort en jurisdictie wederom ghecommen is onder de dominaetie van haere Keyserlycke ende coninglycke ap(pendici)le Majesteyt onse genaedighe souveraine gravinne van Vlaenderen.

Aldus dese lyste opgemaect mitsgaeders oversien ende gelesen in caemer ter collegiale extraodinaere vergaedinghe in Nieuport der derden des jaer 1773 to... als eersten raedt pensionnaris ende griff(ie)r

ond(teken)t
de Brauwere

Het boek in de kijker

"Archiefbeelden RAMSKAPELLE"
Walter Lelièvre – Tempus Publishing Ltd. – 2009

Meer dan 200 oude foto's en prentkaarten brengen de geschiedenis van Ramskapelle tot leven. Voor de ouderen wordt het wellicht een blij weerzien met vergeten gewaande plekken en mensen, voor de jongere garde is dit boek een ontdekkingstocht naar de tijd van toen.

Verspreiding

Kent u iemand die zeker belangstelling heeft voor deze uitgave? Geef het adres door aan de redactie indien ook de volgende nummers van deze publicatie er welkom zijn.

Colofon

Redactieadres:

Vrienden van het Patrimonium
p/a Kaai 50 – 02/04 – 8620 Nieuwpoort
Verantwoordelijke uitgever G. Demerre
Canadalaan 61 - 8620 Nieuwpoort

